

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף לא

זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי: מעשה בקרקע שגם זה שמחזיק בה וגם המערער כל אחד מהם טען 'הקרקע היתה של אבותי והיא שלי', אחד מהם הביא עדים שהיא היתה של אבותיו, והשני הביא עדים שאכל בה שני חזקה.

אמר רבה מה לו לשקר: זה שהביא עדים שאכל בה שני חזקה נאמן בטענתו שהיא היתה של אבותיו, לפי שאם הוא משקר הרי היה יכול לשקר ולטעון למערער 'קניתי אותה ממך וכבר אכלתי בה שני חזקה' והיה נאמן, ומתוך שהיה יכול לטעון כך ולא טען אלא אמר שהיא היתה של אבותיו נאמן.

א"ל אביי מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן: לא אומרים 'מה לי לשקר' במקום שיש עדים, כלומר שהרי יש כאן עדים שמכחישים אותו ואומרים שהיא היתה של אבותיו של השני, וא"כ אינו נאמן לומר שהיא היתה של אבותיו שלו, וגם עדי החזקה שהביא לא מועילים לו כיון שזו 'חזקה שאין עמה טענה', שהרי הוא לא טוען שקנה ממנו את הקרקע ונמצא שהחזיק בקרקע שאינה שלו.

הדר א"ל: לאחר שהוא ראה שרבה מקבל את דברי אביי (והוא עומד להפסיד את הקרקע) הוא חזר וטען 'באמת היא היתה של אבותיך וקניתי אותה מהם והחזקתי בה שני חזקה, ומה שאמרתי בהתחלה שהיא היתה של אבותי התכוונתי שהייתי סמוך ובטוח על הקרקע הזאת כאילו היא של אבותי, לפי שקניתי אותה מאבותיך והחזקתי בה בעדים כדין'. **הגמ' מסתפקת:**

טוען וחוזר וטוען, או אין טוען וחוזר וטוען? האם אדם שטען טענה בבית דין יכול לטעון אח"כ טענה אחרת שתסביר את דבריו הראשונים למרות שטענתו החדשה מכחישה קצת את טענתו הקודמת? (כמו במקרה זה). נחלקו בזה עולא ונהרדעי.

ומודי עולא: עולא הסוכר שחוזר וטוען, מודה שאם הוא אמר בהתחלה 'היא היתה של אבותי ולא של אבותיך' שאינו יכול אח"כ לחזור ולטעון 'התכוונתי שהייתי סמוך

ובטוח על הקרקע הזאת כאילו היא של אבותי, לפי שהוא עוקר לגמרי את דבריו הראשונים.

והיכא דהוה קאי בי דינא ולא טען, ואתא מאבראי וטען, אינו חוזר וטוען: וכן מודה עולא שאם רק לאחר שיצא מבית דין חזר אח"כ לבית דין ותיקן את דבריו הראשונים, אינו חוזר וטוען אם דבריו מכחישים קצת דבריו הראשונים.

מאי טעמא? טענתיה אגמריה! והטעם הוא לפי שלאחר שיצא מבית דין לימדוהו אוהביו וקרוביו לטעון טענה חדשה, ובאמת לא היתה כוונתו לטעון כך בהתחלה.

ומודו נהרדעי: נהרדעי הסוברים שאינו חוזר וטוען, מודים שאם הוא טען בהתחלה 'הקרקע היתה של אבותי והיא שלי', ואח"כ חזר וטען 'באמת היא היתה של אבותיך, והתכוונתי שהיא היתה של אבותי שקנו אותה מאבותיך', הרי הוא נאמן, לפי שאינו עוקר את דבריו הראשונים אלא מוסיף עליהם.

והיכא דאישתעי מילי אבראי ולא טען, ואתא לבי דינא וטען, דחוזר וטוען: וכן מודים נהרדעי שאם בהתחלה לפני שבא לבית דין טען כל מיני טענות מחוץ לבית דין, ואח"כ נכנס לבית דין וטען טענות אחרות לגמרי שעוקרות את הטענות הראשונות, שחוזר וטוען.

מאי טעמא: והטעם הוא לפי שאדם עשוי לא לגלות מחוץ לבית דין את טענותיו האמיתיות שרוצה לטעון בבית דין, כדי שבעל דינו לא ילמד את טענותיו וממילא לא ידע מה להשיב עליהן בבית דין. [אבל אם טען מחוץ לבי"ד בפני עדים, כגון שהודה ואמר 'אני חייב מנה לפלוני', אינו יכול להכחיש זאת בבי"ד].

אמר אמימר: אני מנהרדעא, ובכל זאת אני סובר שחוזר וטוען (שלא כנהרדעא הנ"ל). וכן פוסקת הגמ' שכך ההלכה.

*

זה אומר של אבותי ואכלתיה שני חזקה, וזה אומר של אבותי ואכלתיה שני חזקה וכו' (ע"פ גירסת הב"ח): הראשון אומר קרקע זו של אבותי וזרעתי ואכלתי את יכולה שלוש שנות חזקה, והשני טוען את אותו הדבר. הראשון מביא עדים שמעידים שהיא היתה של אבותיו וכן הם מעידים שהוא אכל אותה שלוש שנות

חזקה, ואילו השני מביא עדים שמעידים רק שבשלוש השנים הללו הוא זרע ואכל אותה, אמנם הם לא מעידים שהיא היתה של אבותיו.

אמר רב נחמן: פסק רב נחמן שמעמידים את העדות של האכילה של הראשון מול העדות של השני, ומכיון שהעדויות סותרות זו את זו, הרי זו עדות מוכחשת ולא מתייחסים אל אף אחת מהן. אבל מכיון שלראשון יש עדות שהקרקע היתה של אבותיו מעמידים את הקרקע בחזקתו.

א"ל רבא: הרי העדות של הראשון שהקרקע היתה של אבותיו היא עדות מוכחשת, בגלל שהעדים הללו העידו גם שהראשון אכל שנות חזקה, והרי על כך באו העדים האחרים והכחישו אותם והעידו שהשני אכל את שנות החזקה. ומכיון שהעדות מוכחשת, היא פסולה מלהעיד על כל העדויות שבעולם. (אמנם באמת יש כאן עדות אחת אמיתית ועדות אחת שקר, אך מכיון שאיננו יודעים מי האמיתית, מספקו לנו פוסלים את שתיהן מלהעיד עדויות אחרות).

אמר ליה (רב נחמן) נהי דאיתכחש באכילתה באבהתא מי אתכחש: אמנם הן מוכחשות זו את זו לגבי אכילת החזקה, אבל הם לא מכחישות זו את זו לגבי חזקת האבות. ולכן אנו מקבלים את העדות על חזקת האבות ומעמידים את הקרקע בחזקת הראשון.

לימא רבא ורב נחמן בפלוגתא דרב הונא ורב חסדא קמיפלגי: לכאורה רבא ורב נחמן נחלקו במחלוקת רב הונא ורב חסדא כדלהלן.

דאיתמר ב' כתי עדים המכחישות זו את זו: כגון שניים מעידים פלוני לווה כסף מפלוני, ושניים אחרים מעידים באותו היום שאמרתם שפלוני לווה כסף, הוא היה עמנו במקום אחר ולא לווה כסף מאף אדם בכל אותו היום. הרי העדויות מכחישות זו את זו.

[יש לציין שבמקרה זה העדים השניים רק מכחישים את הראשונים אך לא מבטלים אותם. אמנם אם העדים השניים היו מזימים את העדים הראשונים, דהיינו שהיו מעידים על העדים הראשונים 'עמנו הייתם באותו היום שאתם מעידים עליו במקום אחר ולא ראיתם שפלוני לווה כסף', העדות הראשונה היתה מתבטלת].

ולכן לדעת רב הונא מכאן והלאה בעדויות אחרות כל כת עדים מגיעה בפני עצמה ומעידה. (אבל אחד מהכת הראשונה אינו מצטרף עם אחד מהכת השניה לעדות

אחרת, כי אחד מהם ודאי שקרן והוא פסול לעדות. אך כשכל כת באה בפני עצמה אנו מקבלים את עדותה בגלל שאנו מעמידים את האדם המעיד על חזקתו ולא פוסלים אותו (מספק). לדעת רב חסדא שתי כיתות העדים הללו לא יכולות להעיד יותר בשום עדות (בגלל שאנו מעמידים את הממון על חזקתו ומספק אנו לא מוציאים אותו בגלל עדותם, כי הרי שמא הם פסולים).

לימא רב נחמן דאמר כרב הונא ורבא כרב חסדא: לכאורה רב נחמן סובר כרב הונא כי רב נחמן מכשיר את העדות על חזקת האבות למרות שהם מוכחשים על העדות באכילת שנות החזקה. ורבא שחולק על רב נחמן סובר כרב חסדא.

דחייה: לא, אליבא דרב חסדא כולי עלמא לא פליגי וכו': רב נחמן ורבא לא נחלקו במחלוקת רב הונא ורב חסדא, אלא שניהם סוברים כמו אחד מהם. דהיינו אמנם שניהם אינם סוברים כרב חסדא (כי רב נחמן חייב לחלוק על רב חסדא, שהרי רב חסדא אפילו בעדות אחרת סובר שהם פסולים להעיד ואילו רב נחמן אפילו באותה עדות מכשיר את החלק שהם לא מוכחשים עליו). אבל שניהם סוברים כרב הונא, אלא שהם חולקים האם המקרה שלנו דומה למקרה של רב הונא או לא. רב נחמן מדמה את המקרים, ולכן הוא מכשיר את העדות על חזקת האבות. ואילו רבא שחולק עליו סובר שרב הונא הכשיר את העדות של עדים מוכחשים דוקא כשהם מעידים בעדות אחרת, אבל כאן שבאותה עדות הם מוכחשים על האכילת חזקה הם כבר לא כשרים להעיד על חזקת האבות.

המשך הסיפור:

הדר אייתי סהדי דאבהתיה היא: לאחר שפסק רב נחמן שהקרקע שייכת לראשון (שיש לו עדות שהקרקע היתה של אבותיו), הלך השני והביא גם הוא עדים שהקרקע היתה של אבותיו. פסק רב נחמן - אנחנו הורדנו את הראשון לקרקע הזו, ואנחנו נעלה אותו ונוציא אותו מהקרקע בחזרה, כי עכשיו לאף אחד מהם אין כח יותר מהשני והדין הוא 'כל דאליים גבר'. ואין לנו לחשוש לזילותא של בית דין שמא ילגלו הבריות שבית דין סותרים את הדין שפסקו בתחילה.

מתיב רבא ואיתימא רבי זעירא - שנים אומרים מת: שני עדים אומרים שבעלה של האשה מת, ושני עדים אומרים שלא מת. או שניים מעידים שהיא נתגרשה ומותרת להנשא לשוק, ושניים מעידים שלא נתגרשה. מכיון שיש שני עדים מול שני עדים, היא בספק אשת איש ואסור לה להתחתן (כי אנו מעמידים את

האשה על חזקת אשת איש שהיתה בה מקודם). ואם עברה והתחתנה לדעת רבנן לא תצא מבעלה. ולדעת רבי מנחם ברבי יוסי תצא משום שהתחתנה באיסור. ואמר רבי מנחם ברבי יוסי - אני סובר שתצא רק במקרה שקודם באו העדים השניים שבעלה לא מת ואח"כ נישאת. כי אז היא התחתנה באיסור, שהרי אם היתה באה לשאול את בית דין הם היו אוסרים עליה להתחתן. אבל אם באו עדים שבעלה מת ובית דין התיירו אותה להינשא על פיהם, ואח"כ באו העדים שבעלה לא מת, לא תצא. והטעם כי אנו חוששים לזילותא של בית דין!

[הגמרא בכתובות מקשה והרי יש כאן שני עדים מול שני עדים וכל כת עדים מכחישה את השניה, וממילא היא בספק אשת איש ואסור לבעלה השני לבוא עליה, ואם בא עליה חייב להביא אשם תלוי (= כדן הבא על ספק אשת איש). ואיך אנו אומרים שאם נישאת לא תצא? הגמרא מתרצת מדובר במקרה שנישאת לאחר מעדיה שהעיד שבעלה מת, והוא אינו חייב אשם תלוי לפי שהחייב הוא רק למי שליבו נוקפו שמא עבר על איסור, אך העד הזה הרי ברור לו שבעלה מת. וכן היא עצמה אומרת ברור לי שבעלי מת].

א"ל (רב נחמן) - אנא סברי למעבד עובדא, השתא דאותיבתן את ואותבן רב המנונא בסוריא, לא עבדינן בה עובדא: אני רציתי להורות למעשה להוציא את הראשון מהקרקע. אבל עכשיו שאתה הקשית עלי, וכן רב המנונא מסורא הקשה עלי את אותה הקושיא, אני לא אפסוק למעשה כן.

נפק עבד עובדא. מאן דחזא סבר טעותא היא בידיה, ולא היא אלא משום דתליא באשלי רברבי: אלא שלבסוף רב נחמן כן הלך והורה למעשה לראשון לצאת מהקרקע. מי שראה זאת סבר שרב נחמן עשה כן בטעות כי הוא שכח את הקושיות שהקשו עליו ואת מה שהוא בעצמו אמר שהוא לא יפסוק כן. אבל האמת שהוא לא שכח, אלא הוא תלה את עצמו ב'אילנות גדולים' כלומר באנשים גדולים שפסקו שאין לחוש לזילותא של בית דין, הלא הם התנאים רבי יהודה רבי אלעזר ורשב"ג. כדלהלן.

👉 הגמרא מביאה את הסוגיא שבה הם נחלקו, ולפי המסקנה של הסוגיא יתבאר שהם לא חוששים לזילותא דב"ד.

דתנן רבי יהודה אומר: לדעת רבי יהודה לא 'מעלים לכהונה' כלומר לא מחזיקים אדם ככהן לאכול בתרומה, לעבוד בכית המקדש, ולישא את כפיו, על פי עד אחד

שמעיד עליו שהוא כהן. **רבי אלעזר מפרש את דברי רבי יהודה** - לא מעלים לכהונה ע"פ עד אחד רק במקום שיש 'עוררין' כלומר שיש שני עדים שמערערים על כהונתו ואומרים שהוא פסול, אבל במקום שאין עוררין מעלים לכהונה ע"פ עד אחד.

לדעת רשב"ג משום ר"ש בן הסגן מעלין לכהונה על פי עד אחד.

קושיא: **רשב"ג היינו רבי אלעזר:** ברור שרבי שמעון בן אלעזר לא מאמין לעד אחד כשיש מולו עוררין כלומר שני עדים המעידים שהאיש פסול לכהונה. אלא בהכרח מדובר במקום שאין עליו עוררין. אך אם כן במה הוא חולק על רבי אלעזר אליבא דרבי יהודה? הרי זוהי בדיוק דעתו של רבי אלעזר שבמקום שאין עוררין מעלין לכהונה על פי עד אחד!

וכי תימא: ואם תרצה לומר שה'עוררין' שדיבר עליהם רבי אלעזר הכוונה רק לעד אחד שמערער ואומר שהאיש פסול לכהונה. והמחלוקת בינו לרשב"ג האם להאמין לעד אחד כשיש רק עד אחד שמערער עליו, או שאפילו במקרה כזה לא מאמינים לו. לדעת רבי אלעזר לא מאמינים לעד הראשון אם יש עד אחד שמערער על עדותו, אבל לדעת רשב"ג מאמינים לו ומעלים אותו לכהונה.

דף לב.

דחייה: **והאמר רבי יוחנן דברי הכל אין 'ערער' פחות משנים!**

אלא ערער תרי, והכא במאי עסקינן: אלא 'העוררין' הם שני עדים, אמנם כך היה המקרה -

אביו מוחזק ככהן. על בנו יצא 'קול' שהוא בן גרושה או חלוצה, ועל פי הקול הזה הורידו אותו בית דין מהכהונה עד שיבדקו ויבררו אודותיו (ואפילו ש'קול' אינו עדות, 'מעלה עשו בכהונה'). **לאחר מכן** בא עד אחד והעיד שהוא כהן. והעלו אותו על פיו לכהונה (כי עד אחד נאמן כנגד 'קול'). **ולאחר מכן** באו שני עדים והעידו שהוא בן גרושה וחלוצה, ושוב הורידו אותו בית דין מהכהונה. **ולאחר מכן** בא שוב עד אחד נוסף והעיד שהוא כהן.

הגמרא סוברת שלכולי עלמא שני העדים היחידים שבאו בנפרד מצטרפים לעדות אחת שהוא כהן. ועכשיו יש לנו 'תרי מול תרי' דהיינו שניים מעידים שהוא כהן כשר, ושניים מעידים שהוא בן גרושה וחלוצה, אך מכיון שהוא היה מוחזק ככהן (כי אבא שלו כהן), אנו משאירים אותו על חזקתו הראשונה.

והמחלוקת של רבי אלעזר ורשב"ג היא, האם יש לחשוש לזילותא של בית דין. שלאחר שהורידו אותו והעלו אותו וחזרו והורידו אותו הם יעלו אותו שוב. או שאין לחשוש לזילותא של ב"ד כי הם אלו שהורידו והם אלו שמעלים.

לדעת רבי אלעזר יש לחשוש לזילותא, ולכן אומר רבי אלעזר מתי עד אחד שבא לבסוף לא נאמן להצטרף לעד הראשון להכשיר את הכהן? כשיש ערעור של שני עדים שבאו קודם לכן, שאז מכיון שב"ד כבר הורידו אותו מהכהונה, הם לא יחזירו אותו מחשש לזילותא לב"ד. ולדעת רשב"ג אין לחשוש, וזה מה שהוא אמר שמעלין לכהונה על פי עד אחד, היינו גם כאשר הוא עד שני שבא לאחר שני עדים וב"ד כבר הורידו את האיש מכהונתו, הוא מצטרף לעד הראשון וב"ד מעלים את האיש בחזרה לכהונה, ואין חוששים לזילותא לב"ד.

מתקיף לה רב אשי: אם כל המחלוקת היא על הזילותא של בית דין, מדוע אמר רבי אלעזר שלא מעלין אותו לכהונה על פי **עד אחד** כאשר יש עוררין. הרי אפילו אם היו באים לבסוף שני עדים שהוא כהן, לא היו מעלים אותו לכהונה על פיהם, כי יש בדבר זילותא לבית דין?

(שהרי לדעת רבי אליעזר מצטרפים שני העדים היחידים לעדות אחת, ובכל אופן לא מעלים אותו לכהונה על פיהם בגלל הזילותא. אם כן מה ההבדל בין מקרה זה, למקרה שיבואו שני עדים לבסוף ויעידו שהוא כהן?).

אלא אמר רב אשי: לכו"ע לא חוששים לזילותא. והמחלוקת של רבי אלעזר ורשב"ג האם עדותם של שני העדים היחידים שהעידו בנפרד מצטרפת לעדות אחת או לא. לדעת רבי אלעזר אין מצטרפים אותם אם העידו בנפרד. וזו כוונת דבריו שבמקום שיש עוררין של שני עדים לא מאמינים לעד אחד, דהיינו לצרף שני עדים שכל אחד העיד בנפרד מול עדות של שניים. (אבל אם היו באים שני עדים לבסוף ומעידים שהוא כהן, ב"ד היו מעלים אותו בחזרה לכהונה כי לא חוששים לזילותא). אבל לדעת רשב"ג מצטרפים אותם. והם נחלקו במחלוקת של התנאים דלהלן.

👉 הגמרא מביאה את כל הברייתא, למרות שהמחלוקת הראשונה בברייתא אינה קשורה לסוגיא שלנו.

לעולם אין עדותן מצטרפת: לדעת ת"ק אין עדות של שניים מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד את המקרה. אבל אם אחד מעיד שראובן הלוח כסף לשמעון, ואילו השני מעיד ששמעון הודה לראובן שהוא לוה ממנו, אינם מצטרפים. ולדעת רבי

יהושע בן קרחה גם באופן כזה הם מצטרפים לעדות (וזה כוונת דבריו 'בזה אחר זה').

אין עדותן מתקיימת: זו מחלוקת נוספת. לדעת תנא קמא עדותן מתקבלת רק כשהם מעידים ביחד. ואילו לדעת רבי נתן אפילו כשהם מעידים בנפרד עדותם מתקבלת.

לסיכום - מוכח שרבי יהודה רבי אלעזר ורשב"ג סוברים שלא חוששים לזילותא של ב"ד. ועל פי דבריהם פסק רב נחמן כן למעשה.